

بسم الله الرحمن الرحيم

سه گاه حکمت

گذرو نظری بر حکیمان ایرانی

ابن سینا - شیخ اشراق - ملاصدرا

آرش عباسی

سرشناسه: عباسی، آرش، ۱۳۹۵-۱۳۴۷

عنوان و نام پدیدآور: سه‌گاه حکمت (گذر و نظری بر حکیمان ایرانی: ابن سینا- شیخ اشراق- ملاصدرا) / آرش عباسی.

مشخصات نشر: مراغه: مکتب استونود، ۱۳۹۸. (۰۹۳۶۲۶۱۴۲۴۰) TL:

مشخصات ظاهری: قطع رقعی، ۵۱۰ ص

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۷۵-۸۶-۵

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: ابن سینا، حسین بن عبدالله، ۳۷۰-۴۲۸ق.

موضوع: Avicenna

موضوع: سهروردی، یحیی بن حبش، ۵۴۹-۵۸۷ق.

موضوع: Suhrawardi, Yahya ibn Habash

موضوع: صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، ۹۷۹-۱۰۵۰ق.

موضوع: Mulla Sadra Shrazi

موضوع: مشائیان

موضوع: Peripatetics

موضوع: اشراق (فلسفه)

موضوع: Ishraqiyah

موضوع: فیلسوفان اسلامی

موضوع: Muslim Philosophers

موضوع: فلسفه اسلامی

موضوع: Islamic Philosophy

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۹ س ۲ ع / ۵۶۹ BBR

رده‌بندی دیوبی: ۱۸۹/۱ شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۹۵۶۶۳

سه‌گاه حکمت (گذر و نظری بر حکیمان ایرانی: ابن سینا- شیخ اشراق- ملاصدرا)

مؤلف: آرش عباسی

ویراستار علمی: نوحعلی نویدی

ویراستار فنی و صفحه‌آراء: فریده جهاننیده

طراح جلد: صدیقه جهادی نائینی

خط روی جلد: طه کفیل

ناشر: انتشارات مکتب استونود

چاپ و صحافی: گاندی / شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپ اول: بهار ۱۳۹۸

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۷۵-۸۶-۵

مرکز بخش: فرهنگسرای سرو ۰۹۳۶۲۶۱۴۲۴۰ / ۰۹۳۵۴۱۹۷۲۵۳

مقدمه

بخش اول ابن سینا

آثار ابن سینا

وجودشناسی ابن سینا

جهان‌شناسی و فرشته‌شناسی

علم النفس

علوم تجربی، علوم طبیعی و ریاضی

بخشی در رابطه با مکان و زمان

فلسفه باطنی ابن سینا - یا مقدمه‌ای بر حکمت اشراقی -

نقد و بررسی

بخش دوم: شیخ اشراق

وضعیت فلسفه پیش از سهروردی

زندگی و آثار سهروردی

اوضاع فکری در زمان سهروردی

منابع حکمت اشراق

طرح کلی از اشراق

هستی‌شناسی (انتولوژی) سهروردی:

نظرات خاص شیخ اشراق در رابطه با وجود ماهیت

موجودات واجب و ممکن:

نهایه و لانهایه:

وجود خداوند

طبیعیات و مسئله نفس و جسم

زندگی پس از مرگ

منطق

عدد مقولات

مقدمات یقینیه مواد قیاس برهانی

۱۵۵		وجه تفاوت منطق اشراقی با منطق مشائی
۱۶۲		سخنی درباره مقولات
۱۶۷		مشاهده
۱۶۸		مشاهده و استدلال
۱۶۹		علم و حضور: آن که بیشتر می‌داند، بیشتر "هست"
۱۷۲		الف- معرفت‌شناسی
۱۷۳		۱- علم به واسطه تعریف (یا علم حصولی)
۱۷۸		۲- علم به واسطه ادراک حسی
۱۸۲		۳- علم به واسطه مفاهیم فطری
۱۸۳		۴- معرفت‌شناسی فلسفی سهروردی
۱۸۶		ب- علم حضوری
۱۸۸		۱- بحث از منظر تقسیم ثنائی من / او
۱۹۴		۲- بحث از منظر شیوه پیش‌شناختی علم
۱۹۶		۳- بحث از منظر صفات
۱۹۹		۳- غام حضوری و علم حصولی
۲۰۱		استحاله حواس
۲۰۳		۵- نتایج عملی تحلیلی فلسفی - تاریخی
۲۰۶		۶- تحلیلی انتقادی از علم حضوری
۲۱۲		آگاهی از مغیبات و کرامات عرفان
۲۱۴		نتیجه‌گیری
۲۱۵		فرشته‌شناسی
۲۱۹		قاعده صدور
۲۲۰		افلاک و سه عالم و عالم چهارم: (عالم وسط یا عالم مثال)
۲۲۲		نفس ناطقه
۲۲۲		فلسفه اولی اشراق و حکمت توریه
۲۲۶		جهان‌شناسی ابن‌سینا و مسئله صدور
۲۳۰		مراتب غوالم وجود

۲۳۷	خورنه و طبقات دوگانه وجود
۲۴۰	خورنه، صورت نفس
۲۴۱	خورنه، سکینه و نور نبوی
۲۵۶	الواح عمادی
۲۵۸	۹- فرشته‌شناسی
۲۵۸	صورت هیولی و عالم مثال (جایگاه مُثُل افلاطونی در فلسفه سهروردی)
۲۷۱	۱- تلویحات
۲۷۳	۲- مقاومات
۲۷۴	۳- مشارع و مطارحات
۲۷۶	۴- حکمة الاشراق
۲۸۰	۵- پرتونامه
۲۸۱	۶- هیاکل النور
۲۸۲	۷- الواح عمادی
۲۸۴	۸- رسالة الطیر
۲۹۳	۹- آواز پر جبرئیل
۲۹۵	۱۰- عقل سرخ
۳۰۱	۱۲- رسالة فی حالة الطفولیه
۳۰۵	۱۳- رسالة فی حقیقة العشق
۳۰۶	۱۴- واردات و تقدسیات
۳۰۸	۱۵- صغیر سیمرغ
۳۱۸	۱- در باب نور و انواع آن
۳۳۱	منابع تأثر فلسفه شیخ اشراق
۳۳۵	زمینه‌های حکمت زرتشتی
۳۳۸	هرمس، بایزید
۳۴۴	۱- رویدادی به عنوان حکایت
۳۴۸	۲- ناکجآباد (عالم مثال)
۳۵۱	تخیل فعال به عنوان اندام ادراکی در ماوراء محسوس

۳۵۷	۱- فرشته - خود - طبیعت ناته
۳۵۹	۲- دو بال جبرئیل
۳۶۱	از حماسه پهلوانی به حماسه عرفانی
۳۶۴	۱) پیر جهان‌بین بارس باستان (کیخسرو)
۳۷۷	دگردیسی در چهره الهه عشق
۳۷۹	تأثیر سهروردی بر فلسفه اسلامی
۳۸۰	الف- ایران بزرگ
۳۸۲	۱- فیلسوفان اشرافی پیش از مکتب اصفهان
۳۸۳	۲- مکتب اصفهان
۳۸۹	۳- سهروردی و ملاصدرا
۳۹۲	۴- عصر قاجار
۳۹۸	۵- مکتب شیخیه
۳۹۹	۶- دوره معاصر
۴۰۱	ب- هند
۴۰۴	ج- سهروردی در سوریه و آسیای صغیر
۴۰۵	د- سهروردی در غرب
۴۱۳	حکمت اشرافی
۴۱۸	بخش سوم: ملاصدرا
۴۱۹	زندگی‌نامه
۴۲۱	آثار ملاصدرا
۴۲۴	وجود
۴۲۸	۱- تقدم وجود بر ماهیت - [وجود] - هستی‌شناسی ملاصدرا
۴۴۷	هستی‌شناسی و نظام آفرینش در فلسفه ملاصدرا
۴۵۲	۲- نظریه حرکت جوهری
۴۶۰	۳- اتحاد عقل، عاقل و معقول
۴۶۷	۴- نظریه مثال و عالم مثال - خیال - اشباه برزخیه

۴۷۱ ۵- فلسفه معاد

۴۹۲ منابع و مآخذ

www.ketab.ir

مقدمه

فلسفه همان اندیشه و اندیشیدن است که قدمتی به اندازه تاریخ بشر دارد. در طول تاریخ، انسان‌های فکور و کنجکاو در مورد موجودات، مخلوقات خداوند متعال و حوادث مختلف جهان تفکر نموده و با دقت‌های موشکافانه خود، درباره آنها اظهار نظر کرده‌اند. از یک برهه تاریخ، نتایج تفکرات، تخیل و تفسیرهای خود را در قالب آراء، نظریات و دیدگاه‌ها و نوآوری‌ها مکتوب نموده و برای نسل‌های آینده به یادگار گذاشته‌اند.

خوانندگان این آثار وقتی آنها را مطالعه می‌کنند، لذت‌ها و بهره‌های وصف‌ناپذیر می‌برند. در فلسفه اسلامی نیز فیلسوفان عظیم‌الشان و آثار گرانسنگی موجود می‌باشد که هر کدام در جای خود نعمتی بزرگ به حساب می‌آیند. آگاهی از تاریخ فلسفه اسلامی و نظر و دیدگاه آثار فیلسوفان مسلمان در عرصه‌های انسان‌شناسی، جهان‌شناسی و خداشناسی مطلوب جویندگان علم و معرفت است. با مطالعه اندیشه‌های بزرگان، افق دید انسان شکوفاتر و گسترده‌تر شده و آسان‌تر می‌تواند به مراتب فضل، کمال، مقام علمی و روحانی خود دست یافته و هدف آفرینش و معنای زندگی خود را بفهمد.

کتاب حاضر حاصل مطالعه و تحقیقات مرحوم مهندس آرش عباسی است که به سبب علاقه و شوق و ذوق وافر به علوم فلسفی، آثار فلسفی حکماء را با اشتیاق مطالعه کرده و بهره برده است. هرچند که رشته اصلی وی مهندسی عمران بوده و در شهرداری مراغه مشغول بود، ولی همیشه مطالعه کتب فلسفی و عرفانی فیلسوفان و

عارفان را دوست داشت و مخصوصاً فلاسفه‌ای چون ابن‌سینا، شیخ اشراق و ملاصدرا را بیشتر مد نظر قرار می‌داد.

ایشان در هنگام مطالعات خود نکته‌هایی را از آن آثار یادداشت می‌نمود که به صورت جداگانه مسائل و موضوعات هر فیلسوف را دسته‌بندی می‌کردند که اثر پیش رو جمع‌بندی آن دست‌نوشته‌ها بوده که متأسفانه اجل مهلت نداد تا خودشان دوباره خوانی کرده و به آنها مطالبی را بیفزایند یا از آنها بکاهند و در فرصتی مناسب آنها را چاپ و منتشر نمایند. این وظیفه به عهده دوستان گرانقدر ایشان گذاشته شده و آنها زحمت گردآوری و تنظیم کتاب حاضر را عهده‌دار شدند.

این مجموعه یادداشت‌ها در سه بخش تنظیم شده است. در بخش اول اندیشه‌ها و دیدگاه‌های ابن‌سینا مطرح شده است. نگارنده سعی کرده است که درباره موضوعاتی مانند وجودشناسی، جهان‌شناسی، فرشته‌شناسی و علم‌النفس به طور مختصر و مفید بپردازد و در پایان مباحث، به تأثیر و توجه ابن‌سینا به علوم تجربی و طبیعی و مخصوصاً پزشکی پرداخته است.

بخش دوم کتاب، درباره شیخ اشراق، سهروردی است. وی بنابه علاقه باطنی به ذوق و کشف و عرفان و اشراق، این بخش را مبسوط‌تر از بخش‌های دیگر کتاب آورده است. پس از بیان شرح حال و آثار سهروردی، ابتدا به هستی‌شناسی سهروردی و نظرات خاص شیخ اشراق در زمینه وجود، واجب و ممکن و وجود خداوند و مسئله نفس و زندگی پس از مرگ پرداخته است و در پایان این قسمت، مختصری منطق مربوط به حکمت اشراق را بیان نموده است. در ادامه دیدگاه معرفت‌شناسی شیخ اشراق به مسئله علم و اقسام آن یعنی علم حصولی و علم حضوری پرداخته

است. همچنین به مفهوم فرشته‌شناسی و جهان‌شناسی و گزیده آثار شیخ اشراق و در پایان نیز به منابع تأثیرگذار در فلسفه شیخ اشراق پرداخته شده است.

در بخش سوم به زندگی‌نامه و آثار ملاصدرا و نظر اجمالی بر هستی‌شناسی و نظریه حرکت جوهری و اتحاد عقل و عاقل و معقول با نظریه عالم مثال و مسئله معاد از دیدگاه وی پرداخته است.

امید است که دانش‌پژوهان از این منبع گرانقدر در مطالعات و تحقیقات خود بتوانند بهره‌مند گردند؛ زیرا علاقه به فلسفه در ذات هر انسانی وجود دارد. در طول عمر، ضمن زندگی کردن و گذران عمر خویش به فلسفیدن هم خودآگاه یا ناخودآگاه می‌پردازد و از نعمت تعقل و تفکر خدادادی بهره‌ها می‌برد. در این میان انسان‌هایی بزرگ تحت نام فلاسفه به طور خاص به مسائل مختلف جهان آفرینش نگاهی عمیق و فیلسوفانه داشته و نظرات و دیدگاههای خود را در قالب مکاتب فلسفی به بشریت هدیه نموده‌اند تا دوستان و عاشقان کشف حقایق بتوانند به سؤالات مهم اذهان خود پاسخ مناسب پیدا کنند و درون ناآرام خود را آرام نمایند.

نوح‌علی نویدی